

GERALD

MURNANE

RA JA-

SEU

TUJA

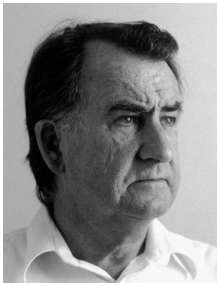
Suomentanut

Sami Pulliainen

LURRA

Editions

RAJA-
SEUTUJA

© Ian Hill

Gerald Murnane (s. 1939) on Goroken kaupungissa, Länsi-Victoriassa, Australiassa, asuva ja työskentelevä kirjailija. Häntä pidetään kotimaansa elävistä kirjailijoista merkittävimpänä. Hänen tuotantonsa koostuu romaaneista ja kertomuksista, runoudesta ja esseistikkasta. Hänen omalaatuisen ajattelunsa ja kielensä ihailijoihin lukeutuvat mm. J.M. Coetzee ja Shirley Hazzard. Nigerian-amerikkalainen Teju Cole on luonnehtinut Murnanea ”neroksi ja Beckettin perilliseksi”. Lukuisia palkintoja – Patrick White Award, the Melbourne Prize for Literature – saanut Murnane, joka on menettänyt liki täysin haju- ja maku-aistinsa eikä ole koskaan käyttänyt aurinkolaseja, saati ollut lentokoneessa, eikä ole matkustanut kotimaansa ulkopuolelle, luonnehtii itseään ’raportteja kirjaavaksi teknikoksi’. Todellisempi määritelmä hänen virtuositeetilleen on kielen ja tunnelman metafysikko, jonka lakonisessa, ääritarkassa tavassa kuvata etäältä ja läheltä unenomaisia arjen prosesseja on läsnä useita kerrostumia; tapahtunut, tapahtuva ja ehkä tapahtuva. Ilmaisua voidaan pitää myös elokuvallisena; tärkeämpää kuin se, mistä teokset kertovat, on se, mitä lukija näkee ja kokee lukiessaan niitä (New York Times). Murnanen kansainvälinen läpimurto *Tasangot* (*The Plains*, 1982, suomentanut Sami Pulliainen, LURRA Editions, 2020) on kuvaus nuoresta elokuvantekijästä, joka matkustaa tasankoalueelle ”toisessa Australiassa” kerätäksään materiaalia elokuvaansa, joka käsittelee tasankojen valoa ja henkeä, muistia ja muistamattomuutta. Teos on matka Jumalan ja jumalattomuuden takana elävien sukujen historiaan ja kysymykseen, millainen maailma, erilainen tasanko, sijaitsee niiden takana. *Rajaseutuja* on suggestiivinen kuvaus elämästä, jota rajaseudulle elonsa viimeisiksi vuosiksi muuttanut mies alkaa muistella; elämästä, jota hän vietti innokkaana lukijana, ailahtelevana rakastajana ja näkemiensä mielikuvien fanaattisena opiskelijana ja uskon, ei uskonnon, pohtijana, ja jota hän alkaa nyt eritellä. Mitkä paikat, mitkä ihmiset, mitkä kirjat, mitkä todelliset ja epätodelliset hahmot, lauseiden käänteet ja jakeet ovat säilyneet muistin hämärässä? Oliko yksi niistä nainen, jolla oli haikea ilme? Entä isovanhempien talo nurmikolla? Entä värit läpikuultavissa lasiruuduissa, marmorikuulissa ja kultakalassa? Mies analysoi aarteitaan tietämättä mihin kaikki johtaa ja mitä salaisuuksia paljastuu. Murnane on luonut hyytävän erilaisen sisäisen ja ulkoisen todellisuuden kielellä, jolle tämän hetken englanninkielinen kirjallisuus ei tunne vertaista.

GERALD MURNANE

RAJA-
SEUTUJA

Suomentanut
Sami Pulliainen

LURRA Editions

Teoksen suomentamista on tukenut:

Teoksen alkuperäinen englanninkielinen julkaisija:

Giramondo Publishing Company, Australia

Published in Finnish by arrangements with

Northern Stories Literary Agency, Oslo, Norway

Alkuteos: *Border Districts*

© Gerald Murnane, 2017

LURRA Editions

www.lurraeditions.fi

Kansi ja taitto: Kim Söderström

Valmistaja: BoD - Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-7380-32-1

Kun kaksi kuukautta sitten saavuin ensimmäistä kertaa tähän aivan rajan tuntumassa sijaitsevaan pikkukaupunkiin, päätin vakaasti varjella silmiäni, enkä voisi kuvitellakaan jatkavani tämän kirjoituksen laatimista, jollen selittäisi, miten törmäsin tuohon merkilliseen ilmaisuun.

Sain osan koulusivistyksestäni eräältä uskonnolliselta veljeskunnalta, miesjoukolta, jonka kaikki jäsenet pukeutuivat mustiin sutaaneihin ja pitivät kurkullaan valkoista selluloidilappua. Viime vuonna, viisikymmentä vuotta sen jälkeen, kun edellisen kerran näin jonkun pitävän kyseistä asustetta yllään, sain sattumalta tietää, että sitä kutsutaan *rabatiksi* ja että se symboloi siveyttä. Yksi harvoista pääkaupungista tänne tuomistani kirjoista on suuri sanakirja, mutta sanaa *rabat* ei sen sivuilta löydy. Sana saattaa hyvinkin olla ranskaa, onhan kyseinen sääntökunta perustettu Ranskassa. Täällä syrjäseudulla olen vielä vastahakoisempi selvittämään jota-

kin tiettyä hämärän peitossa olevaa faktaa kuin olin pääkaupungin eri osissa asuessani; täällä, rajan tuntumassa, totean entistäkin herkemmin perustelluksi kaikki sellaiset olettamukset, jotka näyttävät täydentävän jonkin mielessäni olevan kuvion kokonaiseksi, ja jatkan sitten kirjoittamista, kunnes olen saanut selville, mitä itselleni tarkoittaa sellainen mielikuva kuin vaikkapa se valkea läikkä, joka juuri ilmestyi mustaa taustaa vasten mieleni syrjälle eikä hevillä siitä irtoa.

Koulu, jossa uskonveljet opettivat, sijaitsi kaksikerroksisen, keltaisesta hiekkakivestä rakennetun entisen herraskartanon tiluksilla, plataanien reunustaman kadun varrella pääkaupungin itäisessä kaupunginosassa. Kartanosta itsestään oli tehty veljille asuintilat. Yksi entisen kartanon pohjakerroksessa sijainneista, kulmaverannalle antavista huoneista oli kappe-
li, jota veljet käyttivät messuihinsa ja rukoilemiseen, mutta jonne myös me, heidän oppilaansa, saimme mennä.

Muutamiksi minuuteiksi kappeliin menevän oppilaan sanottiin tuon ajan ja paikan kielenkäytössä ”käyvän vierailulla”. Vierailun kohteen sanottiin olevan Jeesus kaikkeinpyhimässä sakramentissa, tai useimmiten vain kaikkein-

pyhin sakramentti. Opettajat ja papit kehoittivat meitä poikia käymään usein kaikkein pyhimmän sakramentin luona. Meidän annettiin ymmärtää, että kyseisen fraasin tarkoittama korkea-arvoinen henkilö tuntisi itsensä loukatuksi tai yksinäiseksi, jos vierailijoita ei kävisi. Yksi veljistä kertoi kerran luokallemme erään tarinan, jollaisia saimme kuulla usein, jotta uskonpalomme vahvistuisi. Eräs hyväntahtoinen ei-katolilainen oli pyytänyt jotakuta pappia selittämään, mitä kirkon opetukset kaikkein pyhimmästä sakramentista tarkoittivat. Pappi oli silloin selittänyt, että joka ikinen konsekroitu hostian palanen jokaisen katolisen kirkon tai kappelin jokaisessa tabernaakkelissa oli todella, vaikka pelkältä leivältä näyttikin, Jeesuksen Kristuksen, Pyhän Kolminaisuuden toisen persoonan, ruumis. Tämän kuultuaan hyväntahtoinen tiedustelija ilmoitti, että jos hän voisi uskoa kuulemansa, hän viettäisi kaikki vapaahetkensä jossakin tietyssä katolisessa kirkossa tai kappelissa jumalallisen ilmestyksen luona.

Rehtorimme kirjoitti joka vuosi koulun lehteen vanhemmillemme raportin, jossa hän kuvaili yksityiskohtaisesti meidän uskonnollista kehitystämme, kuten hän asian ilmaisi. Jo-

kaisessa luokkahuoneessa varattiin jokaisen päivän ensimmäinen oppitunti kristinopille, tai uskonnolle, jolla nimellä me sitä tavallisesti kutsuimme. Ennen päivän jokaisen tunnin alkua oppilaat lausuivat yhteen ääneen lyhyen rukouksen. Uskoin, että useimmat luokkatovereistani suhtautuivat uskontoonsa vakavasti, mutta luokkahuoneen ulkopuolella kuulin vain harvoin kenenkään heistä puhuvan mistään kyseiseen uskontoon liittyvästä. Koulun pihalta ei nähnyt kappelia, joten en tiennyt, kuinka moni luokkatovereistani kävi siellä. Minulla itselläni oli kuitenkin kouluaikoinani useita uskonkiihkon kausia, ja noina ajanjaksoina kävin joka päivä useaan otteeseen vierailulla kaikkeinpyhimmän sakramentin luona. Toisinaan näin kappelissa jonkun luokkatovereistani, joka teki samoin kuin minä ja polvistui ja kumarsi päätään tai piti katseensa nauhattuna lukituissa tabernaakkelissa, jonka sisällä, poissa näkyvistämme, oli kullattu ciborium täynnä valkoisia ehtoollisleipiä, joiden me ajattelimme olevan kaikkeinpyhin sakramentti. Yritin rukoilla tai mietiskellä, mutta se ei koskaan riittänyt minulle, vaan ihmettelin myöskin usein, mitä hartaalta näyttävän luokkatoverini

mielessä tarkalleen ottaen tapahtui. Olisin halunnut kysyä häneltä, mitä hän tunsu rukoillessaan näkevänsä, millaisiksi hän kuvitteli jumalliset tai kanonisoidut henkilöt, joita hän puhutteli mielessään, ja monia muita asioita. Toisinaan satuin lähtemään kappelista samaan aikaan jonkun luokkatoverini kanssa, ja silloin me kävelimme yhdessä verantaa pitkin ja sitten veljien puutarhan läpi kohti pihamaata, mutta jos olisin siinä tilanteessa kysynyt pojalta hänen hartausharjoituksistaan, se olisi ollut aivan yhtä häiritsevää kuin jos olisin ehdotellut hänelle sopimattomia.

Hiljaisella kadulla, jonka varrella nyt asun, on piskuinen kirkko, jonka ohitan joka arki-aamu kävellessäni kauppaan ja postiin. Kirkko kuuluu yhdelle protestanttisista uskonnokunnista, joita koulupoikana säälin, koska arvelin, ettei niiden ankeissa jumalanpalveluksissa harjoitettu oman kirkkoni suurenmoisia rituaaleja, vaan ainoastaan veisattiin virsiä ja kuunneltiin saarnoja. Aina kun ohitan lähikirkkoni, sen ympärillä oleva nurmikko on leikattu siistiksi, mutta kirkko itse on tyhjillään ja kiinni. Olen ohittanut esikaupungeissa ja maalaiskaupungeissa lukemattomia protes-

tanttisia kirkkoja tuskin vilkaisemattakaan niihin, mutta naapurustoni kirkkoa en voi ohittaa ilman että ajatukseni lähtevät laukkaamaan yllättäviin suuntiin.

Olen aina pitänyt itseäni välinpitämättömänä arkkitehtuurin suhteen. Tuskinpa edes tiedän, mitä oikeastaan ovat päätykolmio, keski-laiva, kattoholvi tai sakasti. Lähikirkkoani kuvailisin niin, että se on symmetrinen rakennus, jossa on kolme osaa: kuisti, pääosa ja kauimpana kadusta sijaitseva kolmas osa, joka on varmastikin pastorin käytössä ennen jumalanpalveluksia ja niiden jälkeen. Kiviset seinät on maalattu – vai onko oikea sana *rapattu*? – yhtenäisellä kermanvalkoisella värillä. Panen tällaisia yksityiskohtia niin harvoin merkille, että tässä työpöytäni ääressä en muista, ovatko rakennuksen pääosan ja kuistin vinot katot liuskekiveä vai rautaa. Takaosan katto on rautaa, ja se on melkein vaakasuora. Takaosan ikkunat eivät ole kovinkaan mielenkiintoisia, paitsi pastorin huoneen takaseinässä olevat kaksi suorakaiteen muotoista kirkaslasista ikkunaa, joiden kaihtimet on suljettu. Kirkon pääosassa taas on kuusi pientä ikkunaa, kolme kummallakin puolen. Näiden ikkunoiden lasi

on läpikuultavaa. Jos voisin tutkia niitä lähietäisyydeltä, lasi saattaisi vaikuttaa samanlaiselta kuin se laatu, jota lapsena opin kutsumaan *mattalasiksi* ja jota näin usein kylpyhuoneiden ikkunoissa. Kuuden ikkunan lasi ei ole väritöntä, mutta en ole vielä saanut selville, minkä väristä tai sävyistä se oikeastaan on.

Kun joinakin aamuina kuljen kirkon ohi, kyseisen lasin väri näyttää mitänsanomattoman harmaanvihreältä tai ehkä harmaansiniseltä. Mutta kun satuin kerran kulkemaan kirkon ohi myöhään iltapäivällä ja katsahtamaan olkani ylitse yhteen rakennuksen kaakkoissivun varjoisan puolen ikkunoista, sen lasia ei suoraan värittänytkään laskeva aurinko vaan toinen valo, jota en voinut nähdä: lukitun kirkon sisältä tuleva hohde, joka oli jo kertaalleen muuntunut lännestä lankeavien säteiden tullessa sisään rakennuksen kauemman sivun kolmesta ikkunasta. Vaikka olisinkin keksinyt nimityksen häilyvälle ja täyteläiselle sävyille, jonka siinä yksinkertaisessa ikkunaruudussa silloin näin, olisi minun pian täytynyt keksiä nimitykset myös kahden muun ikkunaruudun hivenen erilaisille vivahteille, jotka olivat syntyneet samaisen auringonlaskun pehmeän, jo taittu-

neen valon osuessa niihin hieman eri kohdista. Kirkon kuistissa ikkunoita on vain yksi, kadun puolella. Juuri tuo ikkuna kiinnittää useimmin huomioni ohittaessani kirkkoa, ja voi hyvin olla, että aloin kirjoittaa näitä sivuja sen vuoksi. Ikkunan lasissa on kuvio, jollaisia olen aina tiennyt kutsua lasimaalauksiksi, ja kuvio esittää melko varmasti jotakin – ehkä puiden lehtiä, kasveja tai kukkien terälehtiä. Kävellessäni kaupungilla en halua kiinnittää ihmisten huomiota itseeni, enkä siksi ole vielä rohjennut pysähtyä tuijottamaan kuistin ikkunaa. En siis ole varma, mitä ikkuna esittää, mutta en myöskään tiedä, minkä värisiä lasin eri osat ovat – luultavasti niissä kuitenkin on punaista, vihreää, sinistä ja keltaista, tai ainakin useimpia noista väreistä. Kirkon ulko-ovi on ohi mennessäni aina kiinni, ja kuistilta kirkkoon johtava ovi on sekin varmasti kiinni. Koska värillinen ikkuna on koillista kohti, lasin läheisin puoli on aina kirkkaassa päivänvalossa, kauempaa puolta taas on vastassa vain suljetun kuistin himmeä valo. Jos lasia katsoo omasta kirkkaasta näkökulmasta, voi vain arvailla sen värejä ja sitä, minkälaisia yksityiskohtia niistä muodostuu.

Kolmisenkymmentä vuotta sitten luin arvostelun eräästä akateemisesta kirjasta, jonka tekstiin oli liitetty otteita useiden miesten päiväkirjoista, joita nämä kirjoittivat matkatessaan halki Englannin rikkomassa lasimaalauksia siihen aikaan, kun maa oli tasavalta. Miehet nousivat tikkaille ja rikkoivat ikkunat kirveillä tai kepeillä. He kirjasivat päiväkirjoihinsa kirkkojen nimet ja rikottujen ikkunoiden lukumäärän. Tuon tuostakin he julistivat päiväkirjoissa tekevänsä Herran töitä tai tekevänsä hänelle kunniaa. Minä en ole koskaan matkustanut synnyinpaikastani pidemmälle kuin päivämatkan päähän. Ulkomaat ovat minulle olemassa vain mielikuvina, joista jotkin ovat silti eläväisiä ja yksityiskohtaisia ja joista moni on saanut alkunsa lukiessani kaunokirjallisuutta. Mielikuvani Englannista on enimmäkseen vihreä topografikartta, joka on hyvin yksityiskohtainen mutta mielikuvamaaksi verrattain pieni. Kun luin arviota mainitusta kirjasta, mietin, oliko maahan voinut jäädä yhtäkään lasimaalauksia sen jälkeen, kun mainitut miehet olivat suorittaneet laaja-alaisen työnsä. Sitäkin mietin, mitä kaikelle rikotulle lasille oli tapahtunut. Arvelin, että miehet olivat käyneet ik-

kunoiden kimppuun ulkoa käsin – että he olivat survaisseet kirveensä ja keppinsä himmeältä näyttäneeseen lasiin tietämättä sen merkitystä tai edes sitä, minkäväriseltä se toiselta puolelta näytti.

Kuinka pitkäksi aikaa värikkäät sirut ja säpaleet oli jätetty lojumaan kirkon penkeille ja käytäville? Olivatko tyrmistyneet seurakuntalaiset keränneet lasinkappaleet ja piilottaneet ne, jotta ne voitaisiin jonakin päivänä sulattaa tai palauttaa muulla keinoin ylimaallisissa puitteissa poseeraavien kunnioitettujen hahmojen kuviksi? Kahmivatko lapset mukaansa monivärisiä sirpaleita katsellakseen myöhemmin silmiä siristäen niiden lävitse puita tai taivasta, yrittääkseen järjestää niitä entiseen muotoonsa tai arvuutellakseen, oliko jokin tietty palanen esittänyt kaavun helmaa, hohtavaa sädekehää, haltioitunutta olemusta?

Sen mukaan, mitä minulle lapsena opetettiin historiasta, rikottujen ikkunoiden kuvat edustivat Englannin vanhaa uskontoa. Lasikuviot olivat säilyneet vuosisadan pidempään kuin rukoukset, seremoniat ja messupuvut, jotka oli hävitetty protestanttien kapinan aikana, kuten meitä oli opetettu noita tapahtu-

mia kutsumaan. Jos olisin lukenut ikkunoiden rikkomisesta kouluaikoinani, olisin varmaan-kin harmitellut niin monen hienon kuvan tuhoamista, mutta samalla ajatellut, että lasittomat ikkunat olivat juuri sitä, mitä petolliset protestantit olivat ansainneetkin. Olisin pitänyt tyhjiä ikkuna-aukkoja vertauksena totuutta näkemättömien ihmisten sokeista silmistä. He olivat hävittäneet värikkäät messukasukat, kultaiset monstranssit, kaikkeinpyhimmän sakramentin itsensä – veisatkoot ja saarnatkoot siis mustissa kaftaaneissaan ja valkoisissa messupaidoissaan pelkässä päivänvalossa, ilman vanhojen hyvien aikojen lasin väriä. En tietenkään ajatellut näin lukiessani lasien rikkojista aikuisena, mutta kun ensi kerran näin lähikirkkoni kuistin ikkunan, olin hieman närkästynyt siitä, että vasta alle kolmesataa vuotta sitten perustettu protestanttinen uskonlahko oli koristellut vaatimattoman pyhäkkönsä samaan tyyliin kuin kirkkokunta, joka oli ollut olemassa jo miltei kaksi vuosituhatta ennen kuin kyseinen nousukasryhmä sai alkunsa. Jopa pienen kivirakennuksen ympäristö närkästytti minua hiukan. Kirkon ohitse ei kulje polkua. Tien reunakiveyksen ja kirkkomaan väliseltä kaistaleelta

on ruoho leikattu, mutta maa on epätasaista. Koska en halua pysähtyä tuijottamaan kirkkoa, minun täytyy tehdä voitavani liikkeessä ja pelätä samalla, että nilkkani nyrjähtää.

Sen, mitä sain selville kuukausi sitten nähdessäni kirkon ensimmäisen kerran, raportoin aiemmassa kappaleessa. Ennen tätä aamupäivää en ollut saanut selville muuta. En tiennyt edes, järjestettiinkö kirkossa yhä jumalanpalveluksia. (Anglikaanien ja luterilaisten kirkkojen, pienten limilautaseinäisten rakennusten, edustalla on ilmoitustaulu, josta käy ilmi seuraavan jumalanpalveluksen ajankohta. Limilautaseinäinen katolinen kirkko purettiin muutamaa kuukautta ennen kuin tulin tänne; rakennus oli joutunut termiittien hampaisiin eikä ollut enää turvallinen.) Tänä aamuna valmistauduin ensimmäiseen matkaani rajan yli. Aioin lähteä laukkakilpailuihin kaupunkiin, joka on saanut nimensä rajan läheisyydestä. Käynnistin auton moottorin ja menin avaamaan pihan porttia, mutta sitten huomasin, että kirkon eteen oli pysäköity rivi autoja. Käynnissä oli ilmeisesti jumalanpalvelus. En tiedä vielä, miksi, mutta sammutin moottorin ja lähdin kävelemään hitaasti kohti kirkkoa aivan kuin olisin

Australian merkittävimmän nykykirjailijan
hypnoottinen kuvaus muistojen kohtaamisesta.

Mies muuttaa rajaseudulle elämänsä ehtoolla ja
alkaa tarkastella kokemansa ja lukemansa sisältöjä.

Mitkä paikat, ihmiset, kirjat, epätodelliset ja
todelliset hahmot, marmorit ja kultakalat ovat
tärkeitä menneisyydessä?

Teos on jalokivi aikamme yhdeltä suurimmalta
englanninkielisen proosan kirjoittajalta.

LURRA Editions Kirjasto

9 789527 380321